

Vi Männskor

56:e upplagan

Pris 40:--

Nr 1/2003

INTERNATIONELLA
SOCIALISTISKA
KVINNODAGEN

8

MARS'
HISTORIA

1857 USA NEW YORK
TEXTILARBETERSKÖR
DEMONSTRERAR

12 HOURS
WORK FOR
WAGE
HATE
WORKING
CONDITIONS
ON THE JOB

STREET
TRIKE

1907 USA
KONGRESS FÖR
ALLA KVINNLIGA
FACKFÖRBUND

1908 USA
SÖMMERSKÖR STREJKAR

LIKA
LÖN
RÖSTRÄTT

WE WANT
THE VOTE
FOR WOMEN

WE CONDEMN
CHILD LABOR

1908
ALL-RYSK
KVINNO-
KONGRESS

1913 TSARENS POLIS
STOPPAR

MÖTET
HOS

RYSKA
KVINNOR

KRIG!

Talare reser

Kvinnorörelsen sam-
arbetar i Europas

MÖTE 1915

VÅ
KVINNOR
SKA NU
KÄMPA
FÖR EN
FRED

1914

NORGE

1917 PETERSBURGS
KVINNOR STARTAR 8 MARS
FEBRUARI REVOLUTIONEN!

BROD FRED

1921 SVERIGE
DE SVENSKA KVINNORNA
NÅR RESULTAT MED SIN
KAMP: RÖSTRÄTT!
KLASSSTRIDERNA RASAR.

2:A VÄRLDS-
KRIGET BLEV
ETT HÅRT SLAG
MOT ALLA SOM
KÄMPADE FÖR
SOCIALISMEN.
MILJONER DÖG
I KAMPEN MOT
FASCISMENS
SVARTA SPÖKE.
KOLONIERNAS
FOLK RESER SIG.

1960 KINESISKA
FISKARDÖTTRAR BIL-
DAR EN EGEN FLOTTA:

8 MARS-
FISKE-
FLOTTAN

1970 I VIETNAM ÄR
KVINNORNA 30% AV DE REGUL-
JÄRA STRIDANDE FÖRBANDEN

1970 USA I MER ÄN
15 STORA STÄDER HAR
WOMEN'S LIB MÖTEN,
DEMONSTRATIONER

SISTER-
HOOD

1972 I STOCKHOLM SVERIGE
MASSMÖTE: 1000 KVINNOR

INTERNATIONELLA KVINNODAGEN
8 MARS

1972
DE NORSKA
KVINNORNA
SADE:
NEJ TILL
EEC!

DET FINNS
MYCKET MER ATT
TA MED I 8 MARS
HISTORIA! HEJ

Vilken människotyp kan hindra världen att drunkna i blod?

**Människor har alltid drömt om en fredlig värld;
en värld utan krig och elände.**

Men drömmen har aldrig blivit annat än en dröm.

Få människor har på allvar insett, att drömmar inte förverkligar sig själva.

**Få har tagit den sanningen till sig att alla måste medverka för att ett
mål skall uppnås och att vi bär på ett
tungt ansvar för vad vi underlåter att göra.**

UPPLYSNINGEN, FRAMSTEGSRÖRELSEN

Det fanns en period då väldigt många människor var medvetna om såväl individens som kollektivets ansvar för att världen skulle bli bättre att leva i. Det tankegods som besjälade dessa människor brukar kallas upplysningen, utvecklingsläran, framstegsandan etc. Klart var att världen, samhället, miljön måste förbättras, men var skulle man börja? Hur skulle människor som var påverkade av den onda värld de levde i kunna skapa ett bättre samhälle? De måste ju själva vara onda? Nej, de kunde inte vara alltigenom onda, för då skulle de inte kunna drömma om en fredlig och god värld. Slutsatsen blev, att alla människor är goda innerst inne. Det gäller bara att frilägga det goda fröet och få det att växa och utvecklas. Upplysning och uppfostran blev framstegsrörelsens nyckelord. Men vem skulle tillföra den kunskap och insikt som majoriteten av människorna saknade? Jo, det skulle de göra som visste mer om vad som orsakade krig och annat elände. Läkare och lärare blev en viktig grupp.

ETIK OCH MORAL

En grundtanke hos framstegsrörelsen var, att människorna inte endast skulle upplysas om hur saker och ting är skaffade utan också om hur de själva skulle förhålla sig till saker och ting. Framstegsrörelsens budskap var både sakligt och normativt. Vi kan ta ett exempel: När vetenskapen har konstaterat att

"alkohol är en för den mänskliga organismen skadlig drog", så säger framstegsrörelsens representanter att vi inte skall använda alkohol. Liknande exempel kan dras på område efter område. Rörelsens syfte var att förbättra människan till både kropp och själ. För att kunna skapa en bättre värld måste människan ha makt över sig själv och lära sig att ta avstånd från allt som var skadligt för henne själv och medmänniskorna. Det handlade en hel del om att göra uppoffringar och att skaffa sig kontroll över sina handlingar. Det handlade i hög grad om det som vi idag brukar benämna "etik och moral".

Framstegsrörelsens anhängare ägde ett stort självförtroende. De var helt övertygade om att mänskligheten, så där omkring sekelskiftet 1900, stod på den högsta tekniska, sociala och moraliska nivån i sin historia. Ja, man gick så långt att man trodde sig kunna skapa ett himmelrike på jorden och att religioner, kyrkor och Gud mycket väl kunde avskaffas. Framstegsrörelsens idéer fick en mycket stor och allmän spridning. Man kan gott och väl hävda att hela den svenska folkbildningen och folkrörelsen var väl bekant med dess tankegångar. Det är lätt att finna belägg för att idéerna hittade vägen även till skolflickor i lägre socialgrupper.

1914

År 1914 fick framstegsrörelsen en aknäck så allvarlig, att den aldrig repade sig. Det var när första världskriget bröt ut. I framstegstänkandet ingick tron att krig aldrig mer skulle utbryta. Männ-

niskan hade kommit så långt i sin utveckling att något så barbariskt och lågstående som krig ansågs otänkbart. Men det blev inte bara ett världskrig. Tjugo år senare blev det ett till och nu ännu grymmare och brutalare. Människor började fundera över varför. Handlade det enbart om diktatorsgestalter som Hitler och Mussolini eller hade det något med mänskligheten som sådan att göra? Gamla tankar om människans utveckling kom till heders igen. Hur hade det gått med upplysning, uppfostran och utveckling?

FRÅN ROVDJURS- MENTALITET TILL EN NY MÄNNISKOTYP

En som grubblade över detta var Vinding Kruse, en för mig hittills obekant tänkare. År 1944, i andra världskrigets slutskede gav han ut en bok med titeln Det nya samhället. Bokens grundtankar behandlades i en artikel i tidskriften Vita Bandet. (VB 1944 nr 9 s 6: "En ny människotyp". Av rektor K. Helveg Petersen, Danmark.) Vinding Kruse menade, att samtidens människotyp aldrig skulle kunna skapa en fredlig värld.

Samtidens människa var resultatet av en ojämn utveckling. I intelligens, tekniska kunskaper och färdigheter samt i yttre materiell kultur stod hon högt över urmänniskan. Men på en viss avgörande punkt var den mänskliga nutidstypen besläktad med urmänniskan. De var båda typer av själviskhet. Under kulturens fernissa levde alljämt urtidens människodjur.

"De flesta människorna i vår tid söka nämligen överallt, både i näringslivets ekonomiska kamp, i den politiska kampen inom staden och mellan staterna, tillskansa sig så mycket som möjligt av denna världens goda, pengar, landområden, makt och ära, utan hänsyn till om det sker till skada för deras medmänniskor och samhället".

VINDING KRUSE

Den rasande kampen mellan folken visade, att "människorna, trots all sin teknik och yttre kultur, ännu inte ha hunnit ut över rovdjursstadiet, ut ur kampen i djungeln." Det var bara ett fåtal av mänsklighetens stora banerförare som hade pekat fram mot en ny människotyp, osjälvskhetens typ, men dessa enstaka ensamma hade inte fått många anhängare. De hade blivit förföljda, stenade och upphängda på kors. Varför? Massan av människor känner instinktivt, hävdade Vinding Kruse, att det ideal, som dessa stora andar kräver av dem, innebär att de måste uppge rovdriften på sina medmänniskor och således förinta rovdjuret inom sig.

De flesta reagerar sannolikt med förtrytelse inför ett sådant påstående. "Jag är väl inget rovdjur!" Men Kruse menade, att även om man inte själv uppträder som ett rovdjur, så tillåter man andra att göra det. Hur kan det komma sig? På den tiden hänvisade man till Versaille-freden, kolonialväldet, kapitalismen, kapprustningen och olika idelogier. Bakom allt detta stod dock den enskilda människans skuld:

"Vi ha alla en del av ansvaret för vad som sker. Och om än vi icke anse oss hava uppträtt som rovdjur, så kan den övervägande delen av mänskligheten likväl inte neka att den tillät rovdjursnaturen få det största tänkbara spelrum. Det är något djupt vemodigt däri att miljoner flitiga och strävsamma familjer levat jämförelsevis oanfuktade av den förberedelse för kriget som ägde rum. Envar var upptagen av sina egna problem. Där var arbetet, framgången, den dagliga ekonomien; där var kolonitradgården, biografen, teatern, tidningarna, böckerna, sällskapslivet; allt skulle ha sin del. Huruvida villkoret var uppfyllt för att allt detta kunde gå sin fortsatta, gilla gång, därom bekymrade man sig föga. Det överlät man villigt åt andra och man tillät sig ofta t.o.m. lyxen av en axelryckning åt de fantast, som ägnade sig åt fredsarbete och fredspolitik och slösade tid på att tala om försoning mellan folken".

KRIGET 1939

Hösten 1939 gick man, med den inställningen att det alltid funnits krig och alltid skall finnas krig, "sakligt och lugnt in i den väpnade uppgörelse, som hittills inte på något synligt sätt bidragit till att lösa något mellanfolkligt problem."

Kruse hävdade att det stod helt klart, att vilket innehåll man än gav fredsslutet, så skulle man inte komma ett steg framåt, så länge den själviska människotypen dominerade. Framsteg krävde en människa, som hade en rakt motsatt inställning till kriget som system än den rådande. "Kriget måste i folkens sinne stå naket och utan skrud såsom det i verkligheten är: ett ynkligt och ovärdigt sätt att avgöra tvister." Åsikter som att krig måste finnas för att plocka fram människans bästa egenskaper: offervilja och självförlömmelse, måste utrotas. Militära dygder som tapperhet och offervilja fick inte värdesättas från sådana synpunkter. Kriget skulle framställas i belysning av de olyckor och lidanden det åstadkom. Ett ont medel kan aldrig leda till ett gott mål. Krig har aldrig, sedda i ett större sammanhang, skänkt världen något annat än ont.

EN NY UPPFOSTRAN

Huruvida ett sådant synsätt skulle kunna få en allmän spridning berodde helt och hållet på vilken uppfostran det uppväxande släktet skulle få. Det skulle kunna gå om uppfostran till fred sattes in i alla länder med samma uthållighet som uppfostran till krig dittills hade kunnat påräkna. Den ungdom som hade växt upp under kriget hade inte något tydligt minne av någon annan form av mellanfolkligt samliv, än den som hörde samman med dånet av tunga bombplan. Allt de läste och hörde i tidningar, radio och i hemmen handlade om kriget. Det talades om ungdomens förfall och urspårning, om dess brist på respekt för auktoritet och traditioner, men var det något att förvånas över? Det var enfaldigt att tro, att den äldre generationen kunde "söla ner sig i dyn, medan ungdomen skulle resa sig som en klippa ur det allmänna förfallet." Ungdomen var egentligen bättre än man hade rätt att vänta, men fruktansvärd var "den självklarhet, den kalla saklighet" varmed den deltog i det hela. Småpojkar på tre-fyra år talade med säkerhet om militära problem. De kände i detalj till maskingevär, bombplan, jagare, pistoler, tanks o.s.v. Större barn och ungdom var ännu mer insatta. Därtill kom deras själsliga upptagenhet av frontändelserna, hela deras medlevelse i tidens alla dystra händelser utan medkän-

la med de skakande sorgespel som utspejades.

EFTER 1945

Skulle Europas ungdom kunna inse att det fanns en annan grundval att ställa sig på än den som föregående släktled hade använt sig av? Skulle den inse, att en sådan grund fanns, när nationalegoism, maktbegär, hat- och hämndkänslor ersattes med en stark samhörighetskänsla gentemot andra folk, med humanitet och människokärlek? Skulle den inse, att det inte räckte med en vag och sentimental beaktelse till freden som det teoretiskt bästa, utan att det krävdes ett uthålligt och segt arbete för att bevara freden som enda möjliga och människovärdiga livsform. Skulle den inse, att deras aktiva insats måste präglas av "offervilja och självförlömmelse".

De små staterna hade sina alldeles särskilda förutsättningar att gå i spetsen för ett sådant synsätt. Stormakterna kunde knappast väntas inleda detta nya skede i mänsklighetens historia. De bar inte svärdet förgäves. Åtskilliga småstater hade däremot för länge sedan övergivit maktkampen och beträtt förhandlingsvägen. Den tiden behövde inte vara så avlägsen, då även de stora staterna lät tala med sig och icke bara lyssnade nedlåtande till de små staternas röster utan även handlade likt dem som inte hade någon annan utväg. Som historieforskare är det intressant att ta del av tankar utformade av personer som i andra världskrigets slutskede funderade över framtiden. Utan att ha gjort någon grundligare forskning i efterkrigstiden kan jag inte låta bli att spekulera i hur det gick med Kruses framtidsidéer. Hur blev det med krigstidsbarnens uppfostran? Hur gick det med den dåtida människotypens rovdjursmentalitet? Har vi blivit mer offervilliga och självförlömmande?

EFTERKRIGSGENERATIONEN

Vi kan börja med barnuppfostran. De människor som var eller blev föräldrar under andra världskriget och ären närmast därefter hade alldeles säkert en önskan att lära sina barn hata kriget. De tog avstånd från krigsleksaker. Pappor som kom hem med cowboydräkter och pistoler till sina pojkar sågs inte med vänliga ögon av medvetna föräldrar. Även andra mekaniska leksaker ogillades. Barn skulle leka med byggklossar och modellera, ha god tillgång till ritmaterial och annat pedagogiskt lekmaterial. De skulle inte se våldsoch krigsfilmer och inte heller bondkomik

som Åsa-Nisse-filmerna. Framför allt skulle pojkarna lära sig att inte slåss och flickorna att inte retas med varandra. Barn skulle vara barn och klädda därefter och inte som dagens småflickor se ut som sexbomber i miniatyr.

Detta var också den första generation barn som i större omfattning fick se och uppleva andra länder. Föräldrarna, som vänt upp under små ekonomiska omständigheter och under krigets isoleringsår, var nyfikna på omvärlden. På motorcykel for de till grannländerna och när charterresorna började tog de med barnen ut i Europa och till andra världsdelar. Synen på andra folk och nationer var positiv. De tidiga invandrarskarorna togs emot med välvillighet och spänning. Nya barnkullar fick lära känna sina utländska fäders hemländer.

Efterkrigsföräldrarnas barnuppfostningsidéer höll i sig under 1960-talet. Kan det vara orsaken till att vi hade en politiskt väldigt medveten ungdom i slutet av det decenniet? En skolungdom som ville fira alternativ jul, tog avstånd från atomvapen och skickade en del av sina första intjänade slantar till Biafra-barnen.

En ungdom som diskuterade politik på skolgårdarna och bildade politiska ungdomsföreningar åt både höger, vänster och i mitten. Det var de riktigt unga som initierade 68-rörelsen och den påföljande nya kvinnorörelsen.

SATSA PÅ DIG SJÄLV

Här fanns en stor del offervilja och självförlömmelse, men vad hände sedan? Helt plötsligt talar vi om "satsa på dig själv" - kurser, som något egoistiskt och inte något som har med människans framåtskridande att göra. Klasskillnaderna, som många trodde inte fanns, blir tydliga och större. Aktieklipp, fallskärmar, enorma inkomstskillnader mellan olika yrkeskategorier. Rovdjursmentaliteten framträder öppet och skamlöst på alla områden, inte minst det sexuella. Hänsynslöshet, artighet, ja, "offervilja och självförlömmelse", lyser med sin frånvaro. Det gäller att "ta för sig" är slagordet.

Hur förhåller sig de unga? Några ord ur artikeln ovan rinner mig i hågen, nämligen påståendet att fruktansvärd var "den självklarhet, den kalla saklighet", varmed krigstidens ungdom deltog i det hela, att de var detaljerat insatta i allt som hände och levde med i sin tids alla dystra händelser "utan medkänsla med de skakande sorgespel som utspelades".

Just detta tycker jag mig kunna märka i dagens samhälle. De unga tar självklart och sakligt del av det som händer - och de

imiterar. De "festar" med alkohol och tycker det är självklart att dricka på "helger", mobbar och misshandlar varandra, kallar flickor för "horor", men anammar pornografins sexuella utspel och har sexuella vanor som krigstidens ungdom inte anade existensen av. De spelar dataspel och tittar på filmer med det råaste våld utan att beröras emotionellt. "Det är ju bara spel", "det är bara på låtsas, ju!" Sexualiseringen och våldsmentaliteten kryper längre och längre ner i åldrarna. Könstillhörigheten markeras till ytterlighet. Barnkläderna får en tydlig könsmarkering. Det skall synas vem som är pojke och vem som är flicka. Pojkavdelningen i våra varuhus är fyllda av praktiska och sportiga kläder medan flickavdelningen drunknar i "sexiga" finkläder, glitter och bjäfs som tar mycket tid att sätta på sig. Smink är självklart från tolvårsåldern. Pojkar skall vara aktiva - och krigiska - flickor skall vara sexiga och titta på när pojkar slåss och skjuter. Är det inte så det har varit alltför mycket i vår värld? Är det inte därför som krig och våld kan påbörjas och pågå? Har jag fel när jag säger, att dagens ungdom "tar självklart och kallt sakligt" del av det som händer idag? Att den accepterar klasskillnader, stora inkomstskillnader, våldsfilmerna, att den finner sig i dåliga arbetsförhållanden, att den inte gärna går med i fackföreningar och politiska partier, inte vill ta över det svenska, redan inarbetade, föreningslivet, att den ställer låga krav på kultur och nöjesliv, att den besjållas av kvinnoförakt och förakt för äldre generationer?

Jag anar redan vilka svar jag får på mina påståenden: "Alla är inte så som du säger", "Du är alltför negativ", "Vi måste ta fram det positiva", "Det finns stort motstånd mot USA:s krigspolitik."

Mitt syfte är inte att måla "fan på väggen". Det är att försöka hitta en förklaring till varför det har blivit, som det har blivit. Då är det viktigt att våga se på verkligheten och inte "sticka huvudet i busken", vilket många erkänner att de gör. De vill inte se, de orkar inte tänka på allt tråkigt som händer. Varför inte? Jo, då kommer bl.a. det där otäcka ordet "skuld" in i bilden! Och skuld är något av det värsta vi, dagens människor, kan känna! Därför är vi kvicka att "be om ursäkt", och så är saken klar, tror vi, och glömmet att i ordet "ursäkt" eller "förlåt" ligger också ett löfte om, att det som hänt aldrig skall upprepas. Till ursäkten hör bot och bättring, men det är tillåtet att glömma.

Det är dags att avrunda. Det vill jag göra genom att för ett ögonblick återvända till sexti- och sjuttitalens politiskt medvetna ungdom och dess vuxengeneration. Vilket gensvar fick den ungdomen egentligen? Var deras föräldrar och myndighetspersoner mogna att möta upp på resultatet av den uppfostran de varit med om att praktisera? Mycket tyder på att så inte var fallet. Möttes inte de unga i sin iver att omvandla samhället i hög grad av hån, förlöjliganden, mildt överscende, ja till och med straff och utstötthet? Beträktades inte deras dröm om ett möte mellan klasserna med hån och förakt även från etablerade fackföreningsmän och politiker? Intalades de inte, att de måste tänka på sig själva och sina efterkommande och inte slösa bort tiden med nyttolöst ideellt och politiskt arbete? Stöttes de inte bort av de etablerade partierna för att de var för unga och måste stå på tillväxt, innan de fick något att säga till om? Hindrades de inte av den äldre generationens maktlystnad, överförmynderi och rädsla för att förändringen skulle "gå för långt"? Underlät inte vuxengenerationen att fånga upp den politiska vilja som fanns och leda in den i fruktbara riktningar? Jag minns själv från mina första politiska möten hur äldre medlemmar ställde sig upp och predikade halvtimmesvis om hur de rätt de själva hade och hur fel de unga uppförde sig. I stället borde de unga ha fått uppgifter i partiet. Var inte det bemötande de fick en viktig orsak till att större delen inordnade sig i leden och började tänka på sina egna fördelar, speciellt när tiderna blev sämre och de såg snikenhet och rovlystnad framträda allt öppnare? Ingen ide att bråka. Bäst att anpassa sig för att överleva.

Fler frågor kan ställas, fler förklaringar ges och överväganden göras. Men om vi tror på människans möjlighet att förändra världen, måste vi också tro på människans förmåga att förändra sig själv. Vi måste inse, att den rovdjursmentalitet (inget ont om rovdjuren som sådana) som håller på att återvinna herraväldet över mänskligheten inte kan rädda världen från att drunkna i blod. Det kan endast den offervilliga och självförlömmande människan göra; endast den människa som inte bara ser sina egna utan också sina medmänniskors behov. Det finns många sådana människor och de kan bli tusenfalt fler, men det kräver att var och en av oss tar itu med vår egen bekvämlighet, undfallenhet och brist på offervilja.

Hjördis Levin. □